

Tervehdyspuhe Käkisalmi-juhlassa 11.6.89 Heinolassa

Arvoisat juhlavieraat, rakkaat käkisalmelaiset, hyvät karjalaiset,

Olemme 150-vuotiaassa Heinolassa 50-vuotisen evakkotaipaleen merkeissä. Karjalaisuus on osoittautunut sitkeäksi, sitä ei nitistetä. Sen säilymisestä saamme kiittää niitä, jotka ovat pitäneet sitä hengissä puoli vuosisataa eli karjalaisseuroja, Käkisäätiötä, Käkisalmen Rouvasväenyhdistystä, karjalaisia lehtiä ja lukemattomia yksityisiä henkilöitä – monet jo edesmenneitä – monet vielä keskuudessamme. He tervehtivät meitä tähän juhlaan yltäneitä.

50 vuoden evakkotarina on jokaisen kohdalla erilainen. Siksi pitäisi löytää tälle juhalle puitteet, lähtökohta, joka olisi meille käkisalmelaisille samanlainen. Eli miten tervehtiä teitä tähän juhlaan?

Antaa historian tervehtiä tuolta vuodelta 1939, jolloin evakkotaipale alkoi.

50 vuotta sitten olivat käkisalmelaiset kokoontuneet satamäärin uutta vuotta vastaanottamaan kauppatorille, soihturivein valaistulle. Valaistun joulukuusen ympärilläkin oli soihtujen rengas. Savon Jääkärirykmentin soittokunta soitti, kirkonkellot kumisivat, pastori Muukkonen, pankinjohdaja Martikainen ja everstiluutnantti Heikinheimo puhuivat. Perättiin voimakasta yhteiskunnallista henkeä pienen kansan tuntemattoman tulevaisuuden rakentamiseksi. Radiopuheessaan presidentti Kallio kehotti kansaansa varustautumaan ja suojaamaan itsensä.

Talven tulo yllätti kalastajat Laatokalla: satoja verkkoja tuhoutui jääesteisiin. Kunnalliselämä toimi: tammikuun alussa kaupunginvaltuusto valitsi puheenjohtajakseen Arvo Helteen. Kaupunginjohtaja Härköselälle myönnettiin virkavapautta sairauden tähden. Maalaiskunta valitsi valtuustonsa puheenjohtajaksi edelleen Simo Ulaskan.

Käkisalmen Sanomat kertoi pienen, ei erikoisemmin hälyyttävän uutisen: USA:n Lontoon suurlähettiläs ilmoitti senaatilleen, että ”sotaa ennustetaan täksi kevääksi”. Niinpä Karjalan Kannaksella valmistui rajalinjaksi piikkilanka-aitaa 120 km. Elämä eteni rauhallisesti, Suomen Joutsen seilasi valtameriä tasaisissa pasaatituulissa ja samaan aikaan käkisalmelaiset hiihtelivät Sunin majalle. Valantkasiian saalis talvi-Laatokalla oli parempi kuin vuosiin. Käenpojat, Waldhof ja Käkisalmen Sanomat järjestivät kilpa- ja puulaakihiihtoja. Martat pitivät lähikylissä kokouksiaan. Käkisalmen Näyttämö esitti Aarne Vuojelan ohjaamaa ”Kypsyyskoe”-näytelmää.

Rautatieyhteydet olivat parantuneet, sillä Kauppayhdistyksemme aloitteesta oli saatu makuuvauunu Hiitolan kautta Käkisalmeen asti.

Varmuuden vuoksi Suomen Ilmapuolustusliitto keräsi viljaa lentokoneiden ostoa varten, edellisellä vuonna oli kerätty metalliromua. Karjala keräsi viljaa saman verran kuin koko muu Suomi yhteensä.

50 vuotta sitten Käkisalmen seurakunta vietti 350-vuotisjuhlaa. Jännittynyt mieliala Euroopassa jatkui. Lottamme lahjoittivat Suojeluskunnallemme talon ostoa varten 50.000,- ja kauppias Pätynen lotille 1.000,- huoneuston kunnostamista varten.

Helmikuussa oli päättymässä 1896 rakennetun Kylpylaitoksemme tarina: tornista näet hinattiin vesisäiliö alas.

”Sota saattaa puhjeta milloin tahansa Euroopassa”, hälyytettiin taas USA:sta, mutta uutinen siitä oli hyvin pienellä painettu Käkisalmen Sanomissa. Mitäs siitä: Käkisalmessa hyväksyttiin viemäröintisuunnitelma. Opintojakin tuettiin: Aleksanteri II:n stipendirahaston koroista annettiin 140,- Vilppu Ronimukselle ja Esko Seitolalle samoin. Yrittämishalua riitti, Tapio Räsänen perusti Suotniemeen kettutarhan. VPK:n uudessa talossa valmistui Tervosen vuokraama hotellihuoneusto.

Ihmeteltiin, mitähän se merkinnee että venäläinen lentokone lenteli Kannaksen yllä yli tunnin?

Vähitellen päästiin kesään, vähän vastaavaan viikkoon ja viikonloppuun. Kannaksen linnoitustyöt olivat alkaneet vapaaehtoisin voimin. Siniristiliput tervehtivät tulijoita, joista ensimmäisinä saapuivat Etelä-Pohjanmaan miehet.

Tämä vastaava kesäkuun viikonloppu oli merkittävä: Käkisalmesta ei vain lähtenyt, vaan ”pääsee” 221 miestä viikoksi 11.6.-18.6. linnoitustöihin. Kaikkien näiden miesten oli tultava juuri tänä vastaavana 11.6. asemalle klo 8.45 vaunuihin järjestämistä varten, varusteet mukanaan, ei kuitenkaan polkupyörää. Työkortti oli samalla matkalippu.

Eilen, 10.6. oli Porrassalmen taistelun 150-vuotisjuhla. Käkisalmesta sinne lähti SJR:n lippujoukkue, upseereita ja komentaja, eversti Blick piti puheen ja laski seppeleen.

Tänä viikonloppuna Pontukselassa pyöri elokuva ”Isänmaa kutsuu työhön” ja ”Kaunis Kalle harha-teillä”. Kansallisen Kokoomuksen ehdokkaat Arvi Oksala ja Erkki Paavolainen puhuivat niinkään Pontukselassa ja maalaisliiton Eetu Karhunen puhui Vuohelaisen, Rahkosen, Junkkarin, Penttisen, Tiiran ja Räsänen taloissa.

Naiskotiteollisuuskoulumme, Rouvasväenyhdistyksen ylläpitämä, lopetti 50. työvuotensa ja piti töittensä näyttelyn. Oppilaita oli 25, johtajattarena Vivi Savander.

Kirkkomme ympärille alettiin rakentaa kiviaitaa ja järjestellä kirkkotarhaa. Waldhofin tehdas oli pakotettu keskeyttämään tuotantonsa 4 viikoksi kansainvälisten selluloosantuottajien päätöksellä.

Tänä viikonloppuna Vuohensalossa otettiin vastaan uusi aallonmurtaja, 1,3 miljoonaa maksanut. Suojalinnassa tanssittiin linnoitustöihin lähtiäistansseja. Ja Veisu-Ville vetäisi Käkisalmen Sanomissa:

Ilmat ovat perin kylmät,
huonot merkit taivaan,
heinän kasvu viivästyy ja
oraat nääntyy vaivaan.

Toivoisimme hartahasti
lämpimämpää säätä,
että viljat puski puskaa,
lykkäisivät päätä.

Lämmintä saatiinkin, lämpesi aivan 33 asteeseen! Siinä helteessä luutnantti Ahti Rönkkö ja kansakoulunopettaja Alli Vihonen kuulutettiin avioliittoon. Rautakaupan johtaja Emil Repo ajoi Uuden Saunan vahtimestarin päälle. Tänä viikonloppuna kohtasivat Käkisalmen Linnan valleilla vuosisadat, kun siellä vieraili Puntus-herran eli Pontus de la Gardien pojanpojan-pojanpojan-pojanpojanpoika – 8. polvea – kreivi de la Gardie Ruotsista. Hän sanoi, että jos ne 139 nautaa, jotka Puntus-herran pidoissa 1580 sanotaan syödyn, olivat yhtä hyvin paistetut kuin nyt siat käkisalme-laisten pannuissa, niistä ei varmaankaan jäänyt muruakaan jäljelle.

1.8. järkytyimme kaupunginjohtaja Ludwig Härkösen kuolemasta. Elokuussa uimarityttöemme Anna-Liisa Silvennoinen kauhoi Suomen ennätyksiä. 6.8. Kannaksen juhlilla Pyhäjärvellä esitettiin Aleksanteri Aavan runo "Myrskyn lähestyessä". Enteilikö myrskyä myös se lentokone, joka syöksyi Laatokkaan Ruotsaaren yltä?

1.9. Saksan joukot hyökkäsivät Puolaan – eli myrsky lähestyi. Suomi julistautui puolueettomaksi. Valtiopäivien avajaispuheessa sanottiin, että emme halua muuta kuin saada hoitaa omat asiamme.

Kaasunaamareita alettiin myydä siviiliväestölle apteekeissa ja Käkisalmen Sanomat piti itärintaman sotakarttaa esillä ikkunassaan. Uusi museotalomme Vanhalla Linnalla läpäisi lopputarkastuksen ja kokoelmat siirrettiäisiin sinne talven kuluessa. Lääkeaineet, bensiini, sokeri ja kahvi säännöstelltiin. Vaara lähestyi.

Mutta Petsamon rautatietä alettiin rakentaa ja pohdittiin XII-Olympialaisten kohtaloa. Tykit jylisivät Maginot- ja Siegfried-linjoilla. Käkisalmessakin pidettiin 30.9. väestönsuojelusharjoitus pimenyksineen. Järjestettiin myös VSS-kursseja (väestönsuojelu).

Syysmarkkinat tietysti pidettiin ja "Iloittiin miss' ilon kukin itsellensä salli, tanssittihin VPK:lla joku riuska ralli".

Sitten lokakuussa Paasikivi kävi vakavanlaatuisia neuvotteluja Moskovassa. Samaan aikaan August Kärävä valittiin kaupunginjohtajaksi, kenttäposti reserviläisharjoituksissa olevia varten alkoi toimia, järjestettiin suuria ja onnistuneita varusesineiden ja vaatteiden keräyksiä evakuoituille. Tässä olivat kaikki kaupunkimme naisjärjestöt, myös Työväenyhdistysten naiset innolla mukana.

Varmuuden vuoksi oli tehty suunnitelmat Käkisalmen tyhjentämiseksi asukkaista ja omaisuudesta. Se oli suunniteltu tapahtuvaksi kahdessa vaiheessa, ensin vapaaehtoisesti.

Kuulutukset oli tästä "julkinaulattu" katujen kulmiin. Kokoontumispaikkoja olivat Hiekkalan Sotilaskoti, Keskisen autokorjaamo, Ovaskan talo, Hotelli Kurki, Tuovisen ja Suhosen talot, molemmat Työväenyhdistysten talot sekä Ravintoa Lieden talo. Evakuointi alkaisi klo 19, 15 minuutin välein, ja olisi loppuunsa suoritettu 2 tunnissa.

2.11. Neuvostoliitto vaati Suomelta 25 km leveää rajavyöhykettä Karjalan Kannakselta. 14.11. neuvottelut Moskovassa katkesivat. 28.11. Neuvostoliiton väitteen 7 tykinlaukauksesta Mainilassa Mannerheim torjui jyrkästi. 30.11. N-liitto katkaisi diplomaattiset suhteensa Suomeen ja hyökkäämättömyyssopimus sanottiin irti. Aavisteltiin pahoja...

Vapaehtoista väestönsiirtoa Käkisalmesta pidettiin suotavana. Mutta Keski-Karjalan kirjapaino mainosti: "Pimentäkää ikkunanne! Meiltä pimennysverhoja ja pimennyspaperia".

Tästä sitten muutaman kuukauden päästä pimennysverho laskeutui kotiseutumme ylle, evakkoitaival alkoi. Me näissä kokoontumisissamme olemme nostelleet sitä pimennysverhoa, katselleet sekä menneitä että tähyilleet tulevaisuuteen. Niin tehdään tänäänkin.

Mutta pimennysverhoon on alkanut tulla rakoja: tuoreita terveisiä teille Laatokalta ja Vanhasta Valamosta, josta juuri maanantaina olen palannut. Näkyivät Vossinoin, Mökerikön ja Heinäsinmaan saaret. Tuli mieleeni oman runoilijamme, Kaarlo Poutasen, runo Laatokasta, jossa hän kertoi kalenoista Kalastajaseuran talossa. Totta on vieläkin, mitä hän kirjoittaa:

"Eikä soittaja yksin ollut
kaksirivisen näppäimissä:
sinähän se soitit, Laatokka,

sinä sen sävelen kannoit
maininkiesi harjalla,
sinähän siinä soitit ja soit,
pelimanni totteli
eikä voinut sormilleen mitään.

- - -

Mahtava sinä olit, Laatokka,
ja minä pieni,
mutta en minä pelännyt jälkemaininkiesi nousua
huuhtomaan pois jalanpainaamaani.”

Näillä puitteilla ja näissä merkeissä ja näistä lähtökohdista: TERVETULOA TEILLE KAIKILLE!

--- Tuo Kaarlo Poutasen runo on niin hieno, että se oikeastaan kuuluisi tähän päätteeksi kokonaisuudessaan

LAATOKKA

Sinä olit se kesäkirjavainen
tyttö rantakivellä
ja sinä olit se repeävän railon jylisevä ujellus
kuutamaisena pakkasyönä.

Hätäsatama vasemmassa
kainalokuopassasi,
tervattuja verkonkupuja
Javanaisen venevajan katolla,
männynkäkkyrä vorokin vierellä,
verkkosaunan nokinen silmä,
norpannahka seinällä auringossa,
kalenat kalastajaseuran talossa;
rantaresitenti polkassa
posliinipöksyissään...

Eikä soittaja yksin ollut
kaksirivisen näppäimissä:
sinähän se soitit, Laatokka,
sinä sen sävelen kannoit
maininkiesi harjalla,
sinähän siinä soitit ja soit,
pelimanni totteli
eikä voinut sormilleen mitään.

Ja se tyttö, joka soittajapojan
piiriin vei,
se oli kesäkirjavissaan...

Viikosta viikkoon ne elivät,
kohdussasi syntyneet
miljoonien miljoonat

valkoharjaiset.

Ja me olimme

ylpeitä molemmat...

Mahtava sinä olit, Laatokka

ja minä pieni,

mutta en minä pelännyt

jälkimmäininkiesi nousua

huuhtomaan pois jalanpainamani.

- - -

Kuka tänään lie kulkija

hiekalla siellä,

häntä ymmärrä,

häneen sama suuruutes miellä

kuin omaan kansaasi aikoinaan

läpi laajan laulujen maan.

Kaarlo Poutanen